

Suomen Sairaanhoidajien vastaus lausuntopyyntöön luonnoksesta hallituksen esitykseksi SORA-säännösten muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/17575/2021-OKM-72

Lausunnonantajan näkemykset SORA-säännöksiä koskevista muutoksista

SORA-säännöksillä tarkoitetaan ammatillista koulutusta ja korkeakoulutusta koskevaan lainsäädäntöön sisältyviä sisällöltään pääosin yhtäläisiä säännöksiä, jotka koskevat **opiskelijaksi ottamisen esteitä, opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista, huumausainetestausta sekä näihin liittyviä kurinpitotoimia.**

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen tietojensaantioikeuksia sekä tiedonantovelvoitteita vireille tulevista ja päättyvistä SORA-prosesseista. Opiskeluoikeuden rikosperusteisen peruuttamisen edellytyksiä laajennettaisiin koskemaan myös tilanteita, joissa koulutukseen sisältyy olennaisesti iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden parissa työskentelyä. Opiskelijan siirtäminen korkeakoulussa toiseen koulutukseen olisi jatkossa mahdollista vain opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen yhteydessä, ja opiskelijoille säädettäisiin oikeus jälkiohjaukseen opiskeluoikeuden peruuttamisen jälkeen.

Opiskelijan osallistumisoikeus käytännön tehtäviin tai harjoitteluun olisi mahdollista evätä tietyissä tilanteissa. Opiskeluoikeuden pidättämistä koskevia säännöksiä tarkennettaisiin pidättämisen edellytysten ja toimivallan osalta. Opiskelijan opiskeluoikeus voitaisiin peruuttaa, jos pidättämisen peruste ei poistu kuuden kuukauden kuluessa lainvoimaisesta pidättämispäätöksestä.

Näkemyksemme esitykseen sisältyvistä ehdotuksista

Suomen Sairaanhoidajat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta SORA-säännösten muuttamisesta.

Suomen Sairaanhoidajat pitää hyvänä sitä, että SORA-säännöksiä tarkennetaan todettujen kehittämistarpeiden pohjalta. Pääasiallisesti pidämme ehdotettuja muutoksia hyvinä, mutta mielestämme ne eivät ole vielä riittäviä, jotta turvataan potilas- ja asiakasturvallisuus ja varmistetaan, että alalle soveltumattomat eivät valmistu sote-alan ammattiin. Suomen Sairaanhoidajat ymmärtää opiskelijan oikeudet ja niiden tärkeyden, mutta nämä oikeudet eivät voi mennä asiakas- ja potilasturvallisuuden edelle. Ei ole myöskään kenenkään etu, jos opiskelijan soveltumattomuus alalle huomataan liian myöhään, jolloin hän on saattanut opiskella jo useamman vuoden alalle, jolle ei ole soveltuva.

Tällä hetkellä on nähtävissä, että nykyinen rahoitusmalli saattaa ohjata siihen, että ammattikorkeakouluissa halutaan valmistuttaa opiskelijat huolimatta heidän

soveltumattomuudestaan. Tämä ei mielestämme palvele opiskelijan etua ja voi heikentää potilas- ja asiakasturvallisuutta.

Suomen Sairaanhoidajat pitää hyvänä sitä, että SORA-prosessin aloittamisesta tulisi antaa tieto LVV:lle, jolloin opiskelija ei voisi vain siirtyä toiseen oppilaitokseen ja tieto prosessista jäisi vain edellisen koulun tietoihin. Vaikka vireillä olevassa tai kesken jääneessä prosessissa ei ole vielä tehty lopullista arviota opiskelijan soveltuvuudesta alalle, on asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta tärkeää, että jo aloitetusta prosessista on tieto muuallakin kuin vain edellisessä koulussa, jos tälle tiedolle on tarvetta. Tämä muutos takaa myös nykyistä paremmin tiedon ajantasaisuuden ja sen, että valvontaviranomaisella on tieto siitä onko prosessi johtanut opiskeluoikeuden peruuttamiseen tai onko opiskeluoikeus mahdollisesti myöhemmin palautettu.

SORA-hankkeen loppuraportin mukaan yhtenä ongelmakohtana on nykyisessä järjestelmässä ollut koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun oikeus saada tietoa myös vireillä olevasta prosessista opiskelijalta tai toiselta koulutuksen järjestäjältä tai korkeakoululta. Lisäksi loppuraportissa haasteena hakuvaiheessa on ollut opiskelijoiden itseilmoittamien tietojen luotettavuus ja tietojen tarkistamisen vaikeus. Suomen Sairaanhoidajien mielestä on tarkoituksenmukaista rajata koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun tiedonsaantioikeus aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta silloin, kun opiskeluoikeus on opiskelijalle palautettu. Tämä parantaa hakijan perusoikeuksia ja tietosuojaa. Lisäksi opiskeluoikeuden palauttaminen merkitsee, että opiskeluoikeuden menettämiseen johtanut syy on poistunut. Tällaisessa tilanteessa koulutuksen järjestäjällä tai korkeakouluilla ei voida katsoa olevan perustetta saada tietoa päätöksestä. Esitysluonnoksessa todetaan, että pelkkä asian vireilläolo ei osoita opiskelijan soveltumattomuutta. Asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että jos SORA-prosessi on aloitettu ja opiskelija hakee kesken prosessin toiseen oppilaitokseen SORA-alalle, niin jo aloitettu prosessi tulisi saattaa päätökseen ja arvioida/varmistaa opiskelijan soveltuvuus alalle. Meillä ei voi olla järjestelmää, joka rohkaisee siihen, että SORA-prosessin käynnistyttyä voidaan hakeutua samalle alalle uudelleen toiseen oppilaitokseen ja soveltuvuuden arviointi näin ollen jää kesken. Vaikka siirto-opiskelijoiden kohdalla on mahdollista saada tietoa vireillä olevasta SORA-prosessista, niin tämä tiedonsaantioikeus ei koske tietääksemme opiskelijaa, joka hakee opiskelemaan normaalin valinnan kautta uudelleen SORA-tutkintoa.

Osittain edellä mainituista syistä Suomen Sairaanhoidajat pitää myös periaatteessa hyvänä sitä, että opiskelijan siirtäminen toiseen koulutukseen mahdollistuisi vasta, kun SORA-prosessista on annettu opiskeluoikeuden peruuttamispäätös. Tämä selkeyttää opiskelijan asemaa ja takaa opiskelijalle päätöksen asiassa. SORA-prosessit ovat kuitenkin tyypillisesti pitkiä ja tänä aikana opiskelija saattaa ehtiä suorittamaan runsaastikin opintoja. Jos opiskelija saavuttaa riittävän osan tutkintoon vaadittavista opintopisteistä, opiskelija voi suoritustensa perusteella päästä esim. sairaanhoidajan sijaisuuteen. Näin ollen koulutuksen vaihtamisen mahdollisuuden jättäminen vasta päätöksenteon jälkeiseen aikaan saattaa joissakin tilanteissa vaarantaa asiakas- ja potilasturvallisuuden. Lisäksi opiskelijan näkökulmasta olisi ainakin järkevää, että jo prosessin vireilläolon aikana korkeakoulu tai koulutuksen järjestäjä selvittävät yhdessä opiskelijan kanssa mahdollisuuksia hakeutua suorittamaan muuta koulutusta tai tutkintoa, mikäli hän muuten

täyttää opiskelun edellytykset toisessa koulutuksessa. Jos tämä selvitystyö aloitetaan vasta päätöksen jälkeen hidastuu opiskelijan mahdollisuus uuteen koulutuspolkuun turhaan.

Suomen Sairaanhoidajat kannattaa sitä, että opiskelijan oikeus jälkiohjaukseen kirjataan lakiin. Opiskeluoikeuden peruuttaminen on opiskelijalle raskas prosessi, jolla voi olla merkittäviä vaikutuksia toimeentuloon, opiskelukykyyn ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Riittävä ja monialainen jälkiohjaus on tärkeää syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä uusien opinto- ja/tai palvelupolkujen löytämiseksi.

Suomen Sairaanhoidajat pitää perusteltuna sitä, että oppilaitoksilla on mahdollisuus määräaikaisiin turvaamistoimiin tilanteissa, joissa turvallisuus edellyttää asian selvittämistä. Mahdollisuus rajata osallistumista käytännön tehtäviin tai harjoitteluun voi olla opiskelijan kannalta nykytilaa parempi ratkaisu, jos se mahdollistaa muiden opintojen jatkamisen prosessin aikana, etenkin, jos prosessin päätteeksi opiskeluoikeutta ei peruuteta. Lisäksi ehdotetut rajoitukset vahvistavat asiakas- ja potilasturvallisuutta.

Kannatamme ehdotusta, jossa koulutukseen liittyviin käytännön tehtävien ja harjoitteluun osallistuminen voitaisiin evätä enintään kuukaudeksi opiskelijalle määrätyn huumausainetestin todistuksen toimittamista varten. Lisäksi pidämme perusteltuna ehdotusta, jossa opiskelijan oikeus koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin tai harjoitteluun voitaisiin evätä kuukaudeksi kerrallaan, kun opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva käsittely (SORA-prosessi) on kesken. Haluamme tuoda kuitenkin tässä yhteydessä esille jo yllämainitun ongelman: jos opiskelija saavuttaa riittävän osan tutkintoon vaadittavista opintopisteistä, opiskelija voi suoritustensa perusteella päästä esim. sairaanhoidajan sijaisuuteen. Näin ollen mahdollisuus jatkaa opintoja rajoitetustikin, saattaa joissakin tilanteissa vaarantaa asiakas- ja potilasturvallisuuden.

Olisiko myös syytä pohtia opiskeluoikeuden rajoittamista huumausainetodistuksen toimittamisen lisäksi sellaisiin tilanteisiin, jos opiskelija on epäiltynä törkeästä rikoksesta, jonka voidaan katsoa olevan riski asiakas- ja potilasturvallisuudelle. Nyt opiskeluoikeuden peruuttaminen ja pidättäminen vaativat, että rikoksesta on jo tuomittu, mutta ei huomioi mahdollista rikossyytettä, vaikka se olisi törkeäkin. Ymmärrämme, että tässä katsotaan opiskelijan oikeuksia ja yhdenvertaisuutta, mutta opiskelijan oikeudet eivät saisi mennä potilas- ja asiakasturvallisuuden edelle. Koulutuksen järjestäjillä ja korkeakouluilla pitäisi olla mahdollisuus tilanteessa, jossa esimerkiksi opiskelijan käyttäytyminen viittaa mahdolliseen turvallisuusriskiin huomioida myös mahdollinen rikossyyte ja asettaa rajoituksia käytännön tehtäviin ja harjoitteluun osallistumiseen. Nämä tiedothan ovat yleensä Käräjäoikeuden julkisia tietoja ja saatavilla.

Suomen Sairaanhoidajat pitää perusteltuna ehdotettua laajennusta, että korkeakoulu tai koulutuksen järjestäjä voi jatkossa pyytää opiskelijalta rikosrekisteriotteen, mikäli koulutukseen sisältyy alaikäisten parissa työskentelyn lisäksi iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden parissa työskentelyä. Edellä mainitut asiakas- tai potilasryhmät ovat monella tapaa haavoittuvassa asemassa, joten heidän suojelemisensa pyytämällä opiskelijalta etukäteen rikosrekisteriotetta, on perusteltua. Mielestämme monet muutkin asiakas- ja potilasryhmät ovat hyvin haavoittuvassa asemassa ja lähes kaikkiin SORA-tutkintoihin opiskelevat työskentelevät jossain vaiheessa

opintojaan haavoittuvien asiakas- ja potilasryhmien kanssa käytännön harjoittelussa. Tästä syystä näemme että olisi tarkoituksenmukaista pyytää rikosrekisteriote näille alalle valituilta opiskelijoilta heti opintojen alussa. Tämä lisäisi opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja vahvistaisi tältä osin asiakas- ja potilasturvallisuutta. Lisäksi mahdollinen rikosrekisterimerkintä, joka estäisi opiskelun SORA-alalla tulisi tietoon jo opintojen alkaessa, jolloin ei voisi käydä niin, että opiskelija suorittaa opintoja jo pitkälle ja soveltumattomuus alalle todetaan vasta siinä vaiheessa, kun opiskelija on menossa harjoitteluun. Kannatamme rikosrekisteriotteen maksuttomuutta opiskelijalle.

Kommentit ehdotusten vaikutuksista

Ehdotusten vaikutuksia (taloudelliset, potilas- ja asiakasturvallisuuteen, opiskelijan oikeuksiin ja viranomaisiin kohdistuvat sekä yhteiskunnalliset vaikutukset) on mielestämme arvioitu kattavasti ja niihin ei Suomen Sairaanhoitajilla ole lisättävää. Erityisen laajasti on arvioitu opiskelijan oikeusturvaan ja opinto-oikeuksien rajoittamiseen ja henkilötietojen suojaan liittyviä näkökulmia. Tämä on mielestämme erityisen tärkeää sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden että opiskelijan oikeuksien näkökulmasta.

Mitä näkemyksiä teillä on ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisestä SORA-oppaasta?

Suomen Sairaanhoitajat kannattaa yhteisen SORA-oppaan kehittämistä. Yhteisen ohjeistuksen lisääntyminen ja täsmentyminen edistää yhdenmukaisten käytänteiden syntymistä ja vähentää korkeakoulujen välisiä tulkintaeroja. Oppaan tulee olla riittävän täsmällinen ja käytännönläheinen, jotta se aidosti tukee korkeakoulujen toimintaa ja opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Suomen Sairaanhoitajat pitää tärkeänä, että ns. SORA-tutkinnoissa otetaan käyttöön valtakunnalliset soveltuvuus- ja pääsykokeet kaikilla hakuväylillä. Lakiin ammatillisesta ja ammattikorkeakouluista sekä yliopistoista pitää lisätä soveltuvuuden testaus. Vaikka SORA-tutkinnoissa koulutuksen esteettömyys on ensisijainen, tulee kuitenkin huomioida tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset. Toimenpiteellä edesautetaan sitä, että koulutukseen hakeutuu henkilöitä, jotka tosiasiallisesti soveltuvat vaativiin sosiaali- terveys- ja kasvatustieteiden ammattitehtäviin. Koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen tulee antaa riittävän selkeät ja yksityiskohtaiset tiedot opiskelijoiksi hakeville siitä, millaisia terveydentilaa ja rikostaustaa koskevia vaatimuksia SORA-tutkintojen opintoihin liittyy.

Helsingissä 25.5.2026

Heljä Lundgrén-Laine, puheenjohtaja, Suomen Sairaanhoitajat ry
Anne Pienimaa, erityisasiantuntija, Suomen Sairaanhoitajat ry
Liisa Karhe, erityisasiantuntija, Suomen Sairaanhoitajat ry